

SZERKESZTŐK-OLVASÓK

Egy emlékirat ismeretlen másolata

(Levél a szerkesztőséghez)

Az erdélyi memoárirás egyik érdekes terméke Cserei Mihály históriája. Eddig ismeretlen másolatát fedeztem fel Désen (a kézirat özv. Veress Sándorné tulajdonából került hozzám, akinek férje huzamosabb ideig töltött be városi hivatalnoki tisztségeket). A mű teljes címe: *Vera historia Transilvanica ab anno 1661 incipiendo elaborata per Michaelem Cserei de Nagy-Ajta et descripto in exilio Coronensi anno 1709 mense Decembrī. Veritas omnia vincit.*

Az eredeti kéziratot Budapesten az Akadémia Könyvtárában őrzik a „történelem 8° 12” jelzet alatt. Az elmúlt két és fél évszázad számtalan másolatot őrzött meg az utókorok. I. Crăciun és A. Ilieș *Repertoriul manuscriselor interne din secolul XV—XVIII. privind istoria României* című munkájukban mintegy negyvennyolc másolatot sorolnak fel, melyeket hazánk különböző könyvtáraiban őriznek.

Maga a *História* Cserei Mihály emlékezéseit öleli fel, Erdély történetét írja le 1661-től, tehát Apafi Mihály trónra lépésétől 1711-ig, a kurucmozgalom bukásának évéig. A kuruc-mozgalmat megbélyegzi.

Cserei, mint meggyőződéses kálvinista, kérérelhetetlen ellensége a katolicizmusnak, de ugyanakkor a Habsburg uralkodó-ház híve, mely a katolicizmust propagálja és fegyverként használja állampolitikájában Erdély pacifikálása és az osztrák birodalomba való integrálása érdekében. Cserei elitéli az erdélyi ortodox hitűek erőszakos egyesítését Róma egyházával, kikelvén különösen a jezsuita rend brutális és kétszínű, konvertáló eszközei ellen.

Az 1690-es zernyesti csata után Havasalföldre menekül. Írásában értékes adatokkal szolgál a havasalföldi és moldvai helyzetről a Constantin Brâncoveanu, illetve Constantin Duca vajda uralkodása alatti időszakból.

A Désen talált másolat 36×24 cm²-es, illetve írásfelülete 32×20 cm² nagyságú. Keletkezési ideje a XVIII század közepe tájára tehető. Erre utal a szebeni papírmalom vízjegyével ellátott papír és az íráskarakter.

Hogy ki lehetett az, aki leírta Cserei Mihály művét, sajnos, a másolatból nem világlik ki. Pillanatnyilag azt sem lehet megállapítani, hogy az eredeti szövegről készült, vagy pedig egy, már közkézen forgó másolatról. Összehasonlítva a Désen talált szöveget az eredetivel, csak nagyon kis eltérés észlelhető; csak formai, illetve mondatszerkezeti, de semmi esetre sem tartalmi.

A mű nyomtatásban csak 1852-ben jelent meg az *Újabb Nemzeti Könyvtár* sorozatban. Cserei Mihály munkája, mely az erdélyi értelmiség egyik kedvenc olvasmánya volt, ahhoz, hogy minél szélesebb rétegek ismerkedhessenek meg vele, addig csak másolatok formájában terjedhetett.

Cserei munkáját nagyra értékelte és mint forrásanyagot felhasználta George Barițiu is. 1869-ben kivonatokat közöl belőle román nyelven: *Din cronica lui Mihail Cserei* címen a Brassóban megjelenő *Transilvania* folyóiratban. Németül Heinrich Schlandt és Iulius Gross adta ki *Auszug aus Cserei Mihály Historiája* cím alatt (*Quellen zur Geschichte der Stadt Brassó*. VI. Brassó, 1915). A Habsburg-ház iránti túlzott lajolitással és elfogultsággal, de ma is élvezhető stílusban megírt mű a XVIII. század egyik legértékesebb írott forrásmunkája.

Dés, 1967. november.

Kiss Ferenc
tanár

(A szerkesztőség válasza)

Örvendünk jelentésének, mert meggyőződésünk, hogy a vidéken helytálló tanár, bármilyen legyen is szakmája, bőven talál maga körül felfedezni valót. Régi és új levéltári anyag, képek, fényképek, műemlékek várnak fiatal történészeinkre, hogy a pusztulástól és feledéstől óva, megmentésük mindezt a tudományak.